

Bart,

Ik moet uit de stukken voor komende woensdag (waarom heb ik daar trouwens geen uitnodiging voor ontvangen? ^{5.2.1}) twee dingen begrijpen:

- a. Context is de mal voor een brief naar de SS op basis van onze toezegging om vóór 1 juli een herbeoordeling te doen.
- b. Bijlagen (Background) zijn van de herbeoordeling van de stoffen: Imidacloprid, Thiamethoxam, Fipronil en Clothianidin

Ad a.

Ik stel voor om een onderscheid te maken tussen de herbeoordeling voor professioneel gebruik en voor niet-professioneel gebruik. Immers voor niet-professioneel gebruik hebben we al een herbeoordeling gegeven in onze brief van 13 mei.

De SS meldt in zijn brief aan de kamer het volgende:

"Ik heb opdracht gegeven voor nader onderzoek om te beoordelen of de toelating van deze middelen daadwerkelijk niet zal leiden tot onaanvaardbare effecten op bijen.

De nVWA heb ik gevraagd om mij te adviseren over de uitvoerbaarheid en de naleefbaarheid van de restrictiezin van de desbetreffende toelatingen voor niet-professionele gebruikers.

Daarnaast heb ik een aantal EU-lidstaten (België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk) gevraagd mij aan te geven of deze drie toepassingen een toelating hebben, hoe de risico's voor bijen zijn beoordeeld in hun land en of en zo ja welke risicoreducerende maatregelen zijn voorgeschreven."

De SS passeert hierbij het CTGB rechts.

Ik stel voor om in onze brief hier een enkele regel aan te wijden (ons advies is reeds gegeven etc) en separaat de bijlagen betreffende de **niet-professionele** toepassing van betrokken middelen nogmaals toe voegen. Het maakt het geheel in mijn ogen overzichtelijker in deze toch al weerbarstige materie.

Daarna zou ik mij concentreren op hetgeen van ons gevraagd is, en dat is m.i.: de herbeoordeling van Imidacloprid, Thiamethoxam, Fipronil en Clothianidin alleen ten aanzien van het aspect (sub)lethale effecten voor bijen bij **professioneel** gebruik.

Ik zou dan ook even aangeven waarom. Immers het niet-professioneel gebruik van neonicotinoïden bedraagt < 1% van het totale gebruik.

Dan komt het **Toetsingskader voor bijen**. Dat is m.i. heel belangrijk om hier nog eens uitgebreid aandacht aan te geven hoe dit tot stand is gekomen en hoe dit formeel op dit moment de beoordelingen bepaalt. Ik vind hetgeen in de "Context" staat te mager en ook niet helder (je moet het de lezer gemakkelijk maken).

Ik doe een aantal suggesties die ik deels copieer uit andere stukken, soms in het Engels omdat dat nu eenmaal makkelijk is (de vertaling kan later), zodat we daar de essentialia uit kunnen halen. Ik vind het ook van groot belang om de **historische context** aan te geven zodat men kan snappen dat dit niet een probleem is van 17 februari 2011 maar al van veel langere tijd en ons (EU) sinds 1980 (Wageningen 1^e Symposium) bekend is.

EU Regulatory Risk Assessment

“Currently in the EU, regulatory evaluations for the effects of pesticides on honeybees are based on the EPPO/Council of Europe risk assessment scheme for honeybees (EPPO Series PP 3 Environmental Risk Assessment Scheme for Plant Protection Products – Chapter 10: Honeybees; first published in 1993, the latest revision in 2010) and on the standard on the conduct of trials for the evaluation of side-effects of plant protection products on honeybees (PP 1/170).

The ICPBR ‘Bee Protection Group’ provides the technical input for the EPPO 170 guideline¹ and associated risk assessment scheme². This in turn currently forms the basis of regulatory evaluations for the effects of pesticides on honey bees in the EU. In addition, more recently, the EPPO 170 guideline has formed the basis of the OECD laboratory test guidelines for acute contact and oral toxicity to honey bees (OECD Guidelines Nos. 213 and 214).”

As part of their ongoing review of pesticide risk assessment for honeybees they identified a number of issues that require further consideration and in response, EPPO asked the group to undertake revision of the two EPPO standards. Within the ICPBR ‘Bee Protection Group’ the Working Groups (WG) were set up to address the recently emerged problems of systemic effects through seed and soil treatments, of field and semi-field testing, and honeybee brood testing.

*At the **ICPBR- Bee Protection Group 10th Symposium** (Bucharest, 2009-10-08/10 - **Proceedings** published in the *Julius-Kühn-Archiv 423, 2009*) the WGs presented proposals for the revision of EPPO Standards, which were discussed in order to hear the expert comments and recommendations of all 79 participants and to reach a consensus. After the Symposium, the WG coordinators elaborated their proposals with these comments and recommendations. Prior to sending them to EPPO, they were circulated to all delegates for final review. As planned at the Symposium, the ad hoc meeting at the EPPO Headquarters took place (2009-10-15) with the WG coordinators, the Chairman and the Secretary of the ICPBR-Bee Protection Group, as well as with the EFSA representative. The final versions of the revised EPPO standards were prepared and sent to EPPO Member Countries for comment in early 2010. The standards were agreed by the Working Party on Plant Protection Products in May 2010 and finally approved by the EPPO Council in September 2010.*

In de Context volgt dan een opsomming van de verschillende middelen , de bespreekpunten voor de Collegevergadering en het advies aan Bleker **vet gedrukt**. Dit is

voor intern gebruik mogelijk handig maar ook verwarrend. Ik zou heel clean de conclusies uit de verschillende (her)beoordelingen ook in de brief naar de SS citeren en het vooral zien als een CTGB conclusie en de term **Advies aan Bleker** (whatever) niet gebruiken.

Een ander punt dat mogelijk verhelderend kan zijn is om in de brief, per stof (middel?), op te nemen waaruit onze huidige wijzigingen bij de herbeoordeling bestaan en hoe de vorige beoordeling in het WGGa waren vermeld (worden veelal al aangegeven middels de **groene** tekstachtergronden). Mogelijk veel werk maar wel erg verhelderend omdat we dan kunnen zien wat een en ander “om hakken” heeft gehad. Hier zouden we ook samenvattend een regel aan kunnen wijden in de brief.

En dus in de brief niet de items noemen die “geen bespreekpunt” zijn zoals nu in het Context collegestuk

Verder nog een paar algemeen opmerkingen:

- Er worden veel afkortingen gebruikt die niet voor iedere lezer even duidelijk zijn. Een Glossary zou welkom zijn.

Ik geef enige voorbeelden uit de tekst:

PRI

ANSES

EPPO

EFSA

OECD

RGB

WGB

Final LOeP

a.s

w.s

- Ik zou ook iets vermelden over de bijensterfte zoals dat op dit moment leeft bij de politiek en de SS. Het staat nog lang niet vast dat er op populatie niveau een verband valt te leggen van de sterfte met het gebruik van neonicotenoïden. Door dit als gegeven te accepteren ontstaat er een “self fulfilling prophesy”, die moeilijk is te keren. Ik denk daarom dat het essentieel is direct bij het begin van de brief dit duidelijk te maken en de door anderen gebruikte gegevens en argumenten te attacken. Dat er zorg is lijkt me duidelijk en dat aan die zorg niet altijd recht wordt gedaan ben ik ook van mening. Zie hiervoor de inbreng van de Belgische en Frans onderzoekers (Kievit et al) op het *ICPBR- Bee Protection Group 10th Symposium (Bucharest, 2009-10-08/10 - Proceedings published in the Julius-Kühn-Archiv 423, 2009)*. En de matige tekst die in de slotconclusie hierover wordt gezegd.

HQ (Hazard Quotiënt).

De term is gedefinieerd als het quotient van de Application rate (g/ha) en de acute LD₅₀ voor bijen in (µg/bee). Alhoewel de application rate gedefinieerd is als “massa/ha” is het toch lastig omdat rate een frequentie suggereert bijv 10 doden/jaar. Het wordt dan nog ingewikkelder als ook nog eens gesproken wordt van de “ratio rate/ LD₅₀ is above 50”, page 12 Imidacloprid.

Maar de Application Rate wordt verschillend berekend. Table E.3 het over een **application rate** en berekent de HQ volgens de bovenstaande definitie, terwijl E.4 het naast application rate het ook over **exposure** heeft en de HQ daaruit berekent. (In Imidacloprid page 12 en 14). [Wat betekent in deze gevallen a.s. en w.s.]

En om een voorbeeld te geven hoe er met deze termen gerommeld wordt citer ik de volgende zin:

For the spray uses, the first tier risk assessment for bees for direct exposure is based on the ratio between the highest single application rate and toxicity endpoint (LD₅₀ value). An overview of the risk of imidacloprid at the proposed uses is given in Table E.3.

- Gebruik dan een term.

HQ (Hazard Quotiënt) is m.i. terecht gedefinieerd als een hazard, maar wordt in alle redeneringen daarna gebruikt als een risk cut-off point.

Het feit dat bij lage acute LD₅₀'s in de noemer (g x 10⁻⁶) je krankzinnig hoge HQ's krijgt is dan eerder een uitdrukking van de wetenschappelijke onmacht over het werkelijke risico (**risk**) voor bijen (whatever; mortality or morbidity) iets zinnigs te zeggen.

Dat dit probleem in zekere zin onderkend wordt begrijp ik na het lezen van enkele verslagen en artikelen. Zo wordt de volgende tekst nogal eens geciteerd:

Decision making criteria are commonly defined for all PPPs (plant protection products) whatever the mode of application, by considering that:

"where there is a possibility of bees being exposed, no authorization shall be granted if the hazard quotients (HQ) for oral or contact exposure of honey bees are greater than 50, unless it is clearly established through an appropriate risk assessment that under field conditions there are no unacceptable effects on honey bee larvae, honey bee behaviour, or colony survival and development after use of the plant protection product according to the proposed conditions of use".

It is acknowledged however that a critical HQ of 50 was validated against field studies with sprayed products which is therefore relevant for sprayed products while of that kind there is no validated decision making criteria applicable to a first step risk assessment for non-sprayed compounds. Practically, in the absence of clear criteria on the level of concern raised by a LD50 value, to assess the exposure of bees and the potential risks, the evaluations that have been proposed in dossiers mainly follow case-by-case approaches and thus miss the normal harmonisation for usual risk assessments in the regulatory context.

Hieruit kun je vaststellen dat in die gevallen waarin de $HQ > 50$ er een “*an appropriate risk assessment that under field conditions there are no unacceptable effects on honey bee larvae, honey bee behaviour, or colony survival and development*” Nu is de HQ, in onderhavige (her)beoordelingen, bijna altijd boven de 50 dus zal er altijd een *appropriate risk assessment* moeten volgen. En daar ontbreekt het nogal eens aan denk ik zo.

Het lijkt me zinvol om iets van deze problematiek in de brief naar de SS op te nemen, het maakt immers het beoordelingsdilemma duidelijker.

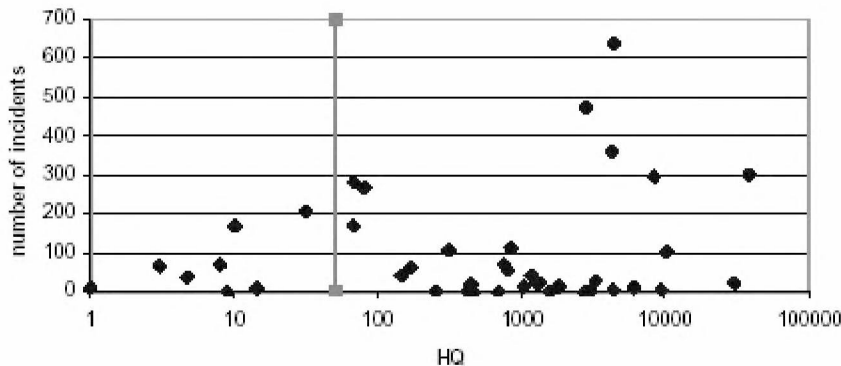
Immers we zijn bij de beoordelingen sterk afhankelijk van de recent verschenen literatuur die niet altijd “peer reviewed” zal zijn. Waarbij de vraag ontstaat; kunnen we elke nieuwe bevinding uit de recente literatuur op ons “eigen houtje” gebruiken of zijn we ook dan afhankelijk van het EU kader?

In onderstaand artikel wordt beweerd dat de HQ een acceptabele cutt-off is, waarbij de onderstaande table als bewijs wordt aangevoerd.

Ik vind dit artikel een uiterst zwakke analyse geven om dit aan te tonen, afgezien dat het (terecht) geen “peer reviewed” paper is.

Review of honeybee pesticide poisoning incidents in Europe – evaluation of the hazard quotient approach for risk assessment

Helen M Thompson¹, David Thorbahn

Comparison of the total number of reported incidents involving pesticides and the hazard quotient (HQ) for each pesticide ($R^2=0.03$)

Suggesties aangaande de bespreekpunten van de betreffende middelen.

Volgt separaat.